

Franz COURTH, *Marienverehrung*, w: *Lexikon der katholischen Dogmatik*, hrsg. von W. Beinert, Freiburg im Breisgau 1991. Herstellung: Freiburger Graphische Betriebe 1997, s. 359–361.

Kult maryjny *Zbawcze znaczenie Maryi, Maryja, Naśladowanie Chrystusa.* – Kult maryjny jest stosowną odpowiedzią wierzącego na historiozbawcze posłannictwo Maryi; kult dotyczący osoby Maryi nazywa się *absolutnym*, odniesiony do obrazów i sanktuariów – *relatywnym*. Kult maryjny wyraża się w aktach ufności, dziękczynienia, uwielbienia, wzywania i prośby. Kształtują one liturgię (zwł. hymny maryjne), jak i szeroką paletę pobożności maryjnej (łącznie ze sztuką). Obok tych form zewnętrznych kult maryjny wyraża się w naśladowaniu przykładu Maryi; służy on jako pomoc i droga do naśladowania Chrystusa. – (1) W Piśmie Świętym wyznanie Jezusa jako *Pana*, zawiera w sobie owo stojące na początku Jego życia danego przez Boga. Łk 1,42n. patrzy z uznaniem od Syna na Matkę i określa Ją jako Tę, kim jest przez Niego: błogosławioną między niewiastami i „Matką mojego Pana”. Także *Magnificat* (Łk 1,46–55) jest wczesną formą kultu maryjnego. Zanim (w wersie 50) spojrzenie rozszerza się na całą historię zbawienia, spoczywa najpierw na osobie Maryi i związanego z Nią zbawczego działania Boga; uzasadnia ono należną Jej cześć wszystkich pokoleń (w. 48). To, iż w pozdrowieniu anioła (Łk 1,28), błogosławieństwie przez Elżbietę (Łk 1,42n.), jak i w *Magnificat* (zwł. 1,48b), chodzi o wczesne formy kultu maryjnego dowodzi argument historii form, że spuentowane w taki sposób wyniesienie Maryi, musiało spotkać się z adekwatną odpowiedzią pierwotnego Kościoła, w postaci rozpoczynającego się kultu maryjnego – (2) Kult maryjny wyraża się w czasach po-nowotestamentowych najpierw w wierzącym rozważaniu o Matce Jezusa. Ważnymi momentami są: dogmat chrystologiczny i związane z nim znaczenie odkupieńcze: Bóg stał się Człowiekiem w Chrystusie, by człowiek został przebóstwiony. Tak oto ustanowiony zostaje rzeczowo – przez chrystologiczne określenie Nicei (325) – tytuł godnościowy Maryi jako *Bogarodzicy*. Na Soborze w Efezie (431) służy on do tego, by wyrazić jedność osobową Zbawiciela. Przyporządkowanie Maryi do wyznania Chrystusa sprawiło to, iż w nabożeństwie i kazaniach wyrażano Jej coraz większy podziw, dziękczynienie i cześć. Obok dogmatu chrystologicznego, kult maryjny cechuje przede wszystkim wiara w zmartwychwstanie. Ponieważ wierzone, że męczennicy i wyznawcy żyją dalej z Chrystusem, przyznano im – oprócz działania na ziemi – obecność aktualną. Prośba o ich wstawiennictwo bierze się z pewności, iż ci żyjący w ostatecznej wspólnotce Chrystusowej, działają dalej wraz z Nim. Na tym tle duchowym występuje – obok wierzącej medytacji o Maryi – *Jej bezpośrednio wzywanie*. Najstarszym świadectwem (ok. 300) jest „Pod Twoją obronę”. W V w. powstają na Wschodzie pierwsze święta maryjne; na Zachodzie świętuje się

w VII w. Zwiastowanie, Zaśnięcie, Narodzenie i Oczyszczenie Maryi. Bezpośrednie zwracanie się do Maryi znajduje swą szczególnie empatyczną formę w hymnach tradycji zarówno bizantyjskiej, jak i łacińskiej wczesnego i późnego Średniowiecza. Głównymi motywami, rozwijanymi w sztuce, są tajemnice Inkarnacji, sprawionego przez Ducha Świętego poczęcia Maryi, wydarzenia Nawiedzenia i Ofiarowania Jezusa w świątyni, udział Maryi w cierpieniu Jezusa, dalej, Jej pierwotne obdarowanie łaską i ostateczne uwielbienie. Idee wiodące w średniowiecznym kulcie maryjnym, to szczególnie: nauka o współpośrednictwie Maryi oraz wyakcentowane pytanie o Jej przygotowanie do służby jako Matki Bożej. Do dziś żywe formy to różaniec, pielgrzymka i oddanie się Maryi (poświęcenie się). Po krytyce Lutra wobec hymnicznej czci maryjnej i próśb wstawienniczych, czas reformy katolickiej ożywia na nowo średniowieczny kult maryjny. Kult maryjny staje się symbolem katolicyzacji. Po wstrząsach zadanych przez Oświecenie i rewolucję francuską wraz z ich skutkami, rozbudzone na nowo zainteresowanie dogmatyczne Maryją w XIX w. prowadzi do wzrostu kultu maryjnego; utrzymuje się on do *Vaticanum II*; później znajduje ujście w epoce wyjaśniania. – (3) Urzędowe nauczanie Kościoła, na 2. Soborze nicejskim (787), broni kultu maryjnego w związku ze sporem o kult obrazów (*DS* 600 – 601). Cześć okazana obrazom dotyczy praobrazu; właściwy kult zazerwowany jest wyłącznie samemu Bogu. Do myśli tych nawiązuje dekret trydencki o kulcie obrazów (*DS*. 1823): kult Maryi i świętych, wraz z prośbą o ich wstawiennictwo, jest dobry i pożyteczny. Uzasadnienie tego widzi sobór w nauce o obcowaniu świętych (*DS*. 1821). *Vaticanum II* (LG 66 nn.) podstawę kultu maryjnego widzi w Bogorodzicielstwie Maryi, poprzez które Maryja jest włączona w misteria Chrystusa. Kult Maryi należy od starożytności do Tradycji Kościoła. Ten kult maryjny, wyrażający się z biegiem historii w różnych formach, nie jest jednocześnie żadną adoracją; ta należy się wyłącznie Bogu i Chrystusowi. Linią wiodącą autentycznego kultu maryjnego jest prawdziwa wiara, „która prowadzi nas do uznania wyjątkowego wyniesienia Bożej Rodzicielki i pobudza do dziecięcej miłości ku naszej Matce oraz do naśladowania Jej cnót” (LG 67). Soborowy kult maryjny zostaje wzmocniony urzędowym nauczaniem przez pismo apostolskie Pawła VI „*Marialis cultus*” (1974). – (4) Z ekumenicznego punktu widzenia, po stronie Kościołów reformowanych, sporne jest przede wszystkim wzywianie Maryi: pomniejszałoby ono jedyne Pośrednictwo Chrystusa. Kult maryjny, po ewentualnym porozumieniu, można jedynie tak rozumieć: chwała widzialnego w Maryi łaskawego działania Boga i naśladowanie Jej cnót. – (5) Systematyczne znalezienie znaczenia kultu maryjnego możliwe jest od strony myśli o Ciele Chrystusa. Widzi ona włączenie w historię zbawienia każdego wierzącego z odpowiedzialnością nie do zastąpienia (a przez to w zbawienie wszystkich). Dotyczy to zarówno patriarchów i proroków, tak samo jak Maryi i w odpowiedniej mierze każdego chrześcijanina. Bycie włączonym w jedno Ciało Chrystusowe (1 Kor 12,12–31) uzasadnia głęboką więź i solidarność wszystkich członków ludu Bożego. Cześć Maryi i świętych oznacza tu pełne uniżenie uznanie ich historiozbawczego posłannictwa, a prośba oznacza modlitwę we wspólnocie i ze wspólnoty wszystkich należących do Chrystusa. Bezpośrednie powołanie Maryi dopełnia w ten sposób nic innego, jak pewność zmartwychwstania, że w łączności z Chrystusem nie zginie żadne imię.

Lit.: a) A. Müller, *Glaubensrede über die Mutter Jesu* (Mainz 1980) 123–135; W. Beinert (Hrsg.), *Maria heute ehren* (Freiburg 1979, 3). – b) und c) W. Beinert, – H. Petri (Hrsg.), *Handbuch der Marienkunde* (Regensburg 1984); H.M. Köster, *Die Frau, die Christi Mutter war II* (Aschaffenburg 1964, 2) 75–134; G. Roschini, *Mariologi II/3. De singulari cultu Beatae Mariae Virginis* (Rom 1948, 2); G.L. Müller, *Gemeinschaft und Verehrung der Heiligen* (Freiburg 1986).

Tłumaczenie z jęz. niemieckiego:

ks. *Wojciech Borowski*

Wyższe Seminarium Duchowne w Elblągu

